

A B C D E F G H I J K L L M N O P R S T U V W X Y Z

Nr

1210

1. Obiekt

KOŚCIÓŁ EWANGELICKI,
OBECNIE RZYMSKOKATOLICKI, POMOCNICZY P.W. KRZYŻA ŚWIĘTEGO

2. Czas powstania

1910–1911

3. Miejscowość

MIĘDZYGÓRZE

11. Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orient

4.

4. Adres

57–514 Międzygórze ul. Wojska Polskiego
nr działki geodezyjnej 52

5. Przynależność administracyjna

województwo dolnośląskie
pow. Kłodzki
gmina Bystrzyca Kłodzka

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Neu Wölfelsdorf (1580, 1631),
Wölfelsgrund (1631–1945)

7. Przynależność administracyjna przed 1 I 1999

województwo wałbrzyskie
gmina Bystrzyca Kłodzka

8. Właściciel i jego adres

Parafia rzymskokatolicka p.w. Św. Jerzego,
57–513 Wilkanów nr 133

9. Użytkownik i jego adres

Parafia rzymskokatolicka p.w. Św. Jerzego,
57–513 Wilkanów nr 133

10. Rejestr zabytków

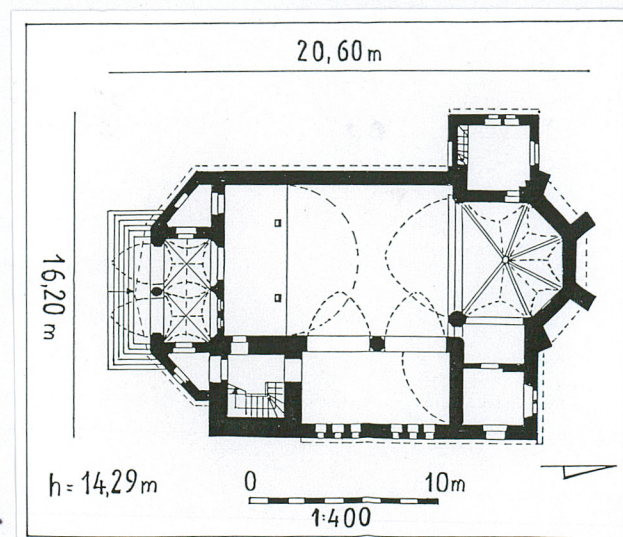
Nr

A/1099

data

22.09.2009

2.

Historia

Międzygórze założone zostało przed 1560 r. jako osada drwali. Powstało z inicjatywy Tschirinhausów z Wilkanowa i Międzylesia na terenie ich dóbr. Czas zasiedlania Międzygórza był dość długi, gdyż najstarsza kronika miejscowości rozpoczynała się dopiero od r. 1580. W czasie wojny trzydziestoletniej Tschirinhausowie utracili swoje dobra. Ich część wykupił w 1653 r. Michael Ferdinand hrabia Rzeszy von Althann (†1668), który utworzył z nich (przed 1658 r.) majorat. Rodzinne dobra powiększył jego brat Michael Wentzel II (†1686), który w 1684 r. nabył od cesarskiej komisji alienacyjnej wsie kameralne, m.in. Międzygórze, z których utworzył klucz Szczzerba (*Schnallenstein*). Następnie klucz ten był własnością baronów von Stillfried und Rattonitz na Nowej Rudzie (1784–1803), hrabiów von Magnis z Bożkowa (1803–1834), księżnej Marianny von Preussen (1834–1883), jej syna Friedricha Wilhelma (*1837–1906) oraz syna tego ostatniego — Friedricha Heinricha, przedstawicieli pruskiego, a następnie niemieckiego domu panującego (do 1945 r.).

W czasach nowożytnych, niezależnie od zmian właścicieli Międzygórza, pozostawało ono ubogą, średniej wielkości wsią rolniczo-rzemieślniczą z kościołem katolickim (od lat 40. XVIII w.), zamieszkiwaną przez zagrodników i chałupników.

Dopiero od lat 50. XIX w. z inicjatywy księżnej Marianny Międzygórze stało się miejscowością turystyczną i letniskową. Księżna rozpoczęła zagospodarowywanie Międzygórza na modne letnisko. Założono więc stawy dla hodowli pstrągów i budowano drewniane domy gościnne, pensjonaty oraz gospody. Do rozwoju letniska przyczyniały się nie tylko walory krajobrazu Masywu Snieżnika i okolic Międzygórza, istnienie tras turystycznych, tras dla sportów narciarskich i dobry klimat, ale też związek miejscowości w z rodziną królewską. Wielkie znaczenie dla dalszego rozwoju Międzygórza miała również działalność doktora Jänischa z Jawora, który zbudował w Międzygórzu, w roku 1875, sanatorium przeznaczone do leczenia chorób płuc. Popularność tego zakładu wpłynęła na uruchomienie w 1882 r. drugiego, luksusowego obiektu lecznictwa sanatoryjnego (przy obecnej ul. Sanatoryjnej).

Wszystkie te przesłanki rzutowały na ciągły rozwój turystycznej infrastruktury miejscowości i powodowały napływ do Międzygórza turystów i kuracjuszy, także ewangelików. W związku z tym zbudowano w 1911 r. w Międzygórzu kościół ewangelicki, z fundacji księcia Friedricha Heinricha von Hohenzollern i przy wsparciu ewangelickiego Stowarzyszenia Gustwa Adolfa (*Der Gustav-Adolf Verein*).

proj. nadzór budowlany SCHULTZE (velio)

c.d. rubryki 12. Historia — załączniki 1–2, c.d. rubryki 13. Opis — załączniki 2–4

Sytuacja

Międzygórze położone jest u podnóża Masywu Snieżnika, w dolinach Wilczki i Bogoryi, na wysokości 480–800 m n.p.m.

Nie orientowany kościół ewangelicki (obecnie katolicki p.w. Św. Krzyża) usytuowany jest w centrum Międzygórza, na platformie wciętej w stok wzniesienia, powyżej katolickiego kościoła p.w. Św. Józefa i jest lokalną dominantą wysokościową. Stoi na nieregularnej w obrysie, platformie wydzielonej od wschodu i południa łukiem drogi wiodącej ku domowi księżnej Marianny, a od pozostałych stron — zalesionym stokiem wzgórza. Wzdłuż południowego skraju nieogrodzonej platformy zachowały się stylowe latarnie z czasu budowy kościoła. Ponadto na zachód od niego zbudowano współcześnie kapliczkę. Kościół ewangelicki dostępny jest poprzez schody terenowe, połączone z ulicą na wysokości kościoła Św. Józefa.

MATERIAŁ, KONSTRUKCJA, TECHNIKA

Ściany

Ściany obwodowe dwuwarstwowe, murowane cegły, a od zewnątrz z łamanego piaskowca, wykończone kamienną licówką na zaprawie wapiennej. Ściany wewnętrzne z kamienia lub cegły. Ściany obwodowe i wewnętrzne tynkowane od wnętrza kościoła. Elewacje z wyeksponowaną kamienną rustyką (licówką). (il. 17) Podcieniowy przedsionek wyłożony obrobionymi ciosami piaskowca z detalem architektonicznym. (il. 8) Prześwit w górnej kondygnacji wieży ażurowy, o konstrukcji drewnianej, tworzony przez słupy z zastrzałami wspierające oczep u podstawy hełmu. (il. 21) Chór muzyczny drewniany, posadowiony na stropie belkowym z podciągami, podpartym słupami. (il. 27–28) Balustrada chóru muzycznego o konstrukcji szkieletowej, złożona z podwaliny, słupów i oczepu (z parapetem) współcześnie remontowana, dwustronnie obita sklejką, na nowo dzielona na kwatery. (il. 26) Schody zewnętrzne przed przedsionkiem murowane z drobnego kamienia (otoczków) przykryte płytami betonowymi z kruszywem. Z betonu z kruszywem wykonana także oryginalna posadzka przedsionka kościoła. W oknach ślusarka, w otworach wejściowych stolarka.

Sklepienia i stropy

Nad dwiema piwnicami strop odcinkowy na belkach stalowych oraz ceramiczny. Prezbiterium nakryte sklepieniem żebrowym z podwieszonymi kamiennymi żebami oraz z lunetowymi wysklepkami podciętymi wzdłuż osi. (il. 23, 25).

14. Kubatura 3155 m ³	15. Powierzchnia użytkowa 337 m ²	16. Przeznaczenie pierwotne kościół	17. Użytkowanie obecne kościół
18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja <p>Prace remontowe przeprowadzane po 1945 r. miały bardzo ograniczony zakres. Zamurowano otwór wejściowy w elewacji zachodniej przybudówki prezbiterium. Niewątpliwie malowane były ściany prezbiterium i naw. Wykonano nowe przeszklenie okien, witraże, kraty, obicie balustrady chóru muzycznego (z nowym podziałem kwatrowym). Drewniane podłogi okładano dyktą. Wypełniono drewnem ażury stopni schodów na chór muzyczny. Zrealizowano nowe instalacje i wyposażenie. W latach 2002–2006 przełożono dach zachodniej przybudówki prezbiterium, osuszano zachodni mur korpusu nawowego kościoła. Prace remontowe prowadzone były systemem gospodarczym.</p> <p>Dokumentacja budowlana</p> <p>Mgr inż. arch. Daria Watach, Inwentaryzacja budowlana, Wrocław 2006</p>		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcja dachu, wyposażenie i instalacje) <p>Fundamenty — w stanie złym ze względu na zawilgocenie.</p> <p>Ściany zewnętrzne i wewnętrzne — w stanie złym ze względu na zacieki górne, zawilgocenie dolnych partii oraz spękania. Uszkodzone ściany prezbiterium, łuk tęczyowy, jedna ze skarp, kamienny bruk pomiędzy skarpami, Spękane ściany zachodniej przybudówki, zakrystii, północno-wschodni narożnik nawy bocznej, frontowa ściana kościoła. Kamieniarka zasadniczo w stanie dobrym. Ukruszona tylko baza kolumny przedsionka.</p> <p>Sklepienia i stropy — uszkodzone sklepienia prezbiterium, częściowo strop zachodniej przybudówki przy prezbiterium. Na beczkowych sklepieniach naw widać uszkodzenia drewnianych listew tworzących podział na pseudokasetony. Miejscami widoczne zniszczenia gruntowania i polichromii.</p> <p>Konstrukcja więźby dachowej — w stanie złym. Zniszczona ze względu na nieuszczelnienie pokrycia dachowego i wilgoć. Widoczne ugięcie obu połaci dachu korpusu nawowego oraz fragmentu kalenicy.</p> <p>Pokrycie dachowe — w stanie średnim, miejscami nieuszczelne.</p> <p><i>c.d. załącznik 4</i></p>	
		20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie <p>Ochronie konserwatorskiej podlega bryła kościoła, ogólna dyspozycja jego wnętrza, wystrój wnętrza i elewacji, kamieniarka. Kościół należy wpisać do rejestru zabytków jako obiekt architektoniczny znacznie wzbogacający wygląd miejscowości, ważny dla historii sakralnej architektury Ziemi Kłodzkiej i Śląska.</p> <p>Koniecznym jest przeprowadzenie remontu kapitalnego kościoła, osuszenie fundamentów i dolnych fragmentów murów oraz wzmocnienie ich konstrukcji. Należy wyremontować więźbę dachową i przełożyć pokrycia dachowe.</p> <p><i>c.d. załącznik 4</i></p>	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

22. Bibliografia

Heinzelmann, Pastor in Glatz, *Geschichte der Evangelischen Kirche der Graffschaft Glatz*, Glatz 1917, s. 22–23, 29–31, 33, 35–36, 39–41.
Radecke Ch. von, *Wölfelsgrund in alter und neuer Zeit*, Habelschwerdt i. Schles. 1926
Rybka-Ceglecka I., Boguszewicz M. Ornatek A., Wiśniewska D., *Studium środowiska kulturowego gminy Bystrzyca Kłodzka*, woj. wałbrzyskie. ROBiDZ Wrocław 1995, mps., T. II, s. 97–98, 100–101, 103–107.

23. Źródła ikonograficzne i fotografie (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

Kościół ewangelicki w Międzygórzu, reprodukcja fotografii w: Radecke Ch. von, *Wölfelsgrund in alter und neuer Zeit*, Habelschwerdt i. Schles. 1926
Centrum Międzygórza z kościołami katolickim, ewangelickim, hotelem „Tirolenhof”, pocztówki z lat ok. 1912, 1917, 1920, 1929 w zbiorach Muzeum Narodowego we Wrocławiu.

24. Uwagi różne

25. Opracował

tekst	Iwona Rybka-Ceglecka, VIII 2006	<i>J. Ceglecka</i>
plany, rysunki	Iwona Rybka-Ceglecka, VIII. 2006	<i>J. Ceglecka</i>
fotografie	Iwona Rybka-Ceglecka, V. 2002, VIII. 2006	<i>J. Ceglecka</i>
miejsce przechowywania negatywów — archiwum autora		

KARTA PO WYPEŁNIENIU PODLEGA OCHRONIE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW PRAWA AUTORSKIEGO

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

27. Załączniki

Wkładki do kart ewidencyjnych – 9 szt.

1. Miejscowość, gmina, województwo M. I Ę D Z Y G Ó R Z E gm. Bystrzyca Kłodzka, pow. Kłodzki woj. dolnośląskie	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) KOŚCIÓŁ EWANGELICKI, OBECNIE RZYMSKOKATOLICKI, POMOCNICZY P.W. KRZYŻA ŚWIĘTEGO	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) c.d. rubryki 12. Historia
--	--	---

Warto scharakteryzować realia, w jakich obiekt ten powstał. Otóż po silnej akcji kontrreformacyjnej ludność Hrabstwa Kłodzkiego wróciła do katolicyzmu. Sytuację zmieniło przyłączenie hrabstwa do Prus oraz ponowne tworzenie w poł. XVIII w., w największych miastach hrabstwa gminy ewangelickich, które otrzymywały pomieszczenia na cele sakralne, a czasem dawne kościoły katolickie. Pierwsze kościoły ewangelickie w Hrabstwie Kłodzkim zbudowano w Pstrążnej (1813), Bystrzycy Kłodzkiej (1821–1822), Łądku (1846–1848) oraz w Nowej Rudzie (1866–1868). Przez większą część XIX w. gminy ewangelickie były niewielkie, i miały w stosunku do licznie przeważających katolików charakter diaspor. Skupiały się najczęściej w miastach, w dobrach, których właściciele byli ewangelikami, we wsiach o charakterze przemysłowym oraz w uzdrowiskach. Sytuacja gmin poprawiła się dopiero pod koniec XIX w., w związku ze wzrostem liczby członków i wsparciem ze strony Hohenzollernów, ewangelickiej szlachty oraz Stowarzyszenia Gustwa Adolfa (*Der Gustaw-Adolf Verein*), dającego znaczną pomoc finansową. W związku też tym zaczęto wznosić od końca XIX w., w miastach hrabstwa, we wsiach przemysłowych oraz w uzdrowiskach kościoły ewangelickie. Ich większość zbudowano w latach 1893–1930. Powstały wówczas kościoły w: Długopolu Zdroju (1893), Międzylesiu (1899–1900), Słupcu (1904), Radkowie (1905–1906), Międzygórzu (1911), Stroniu Śląskim (1913–1914), dwa w Łądku (ok. 1914, 1924–1929) oraz — w Ścinawce Średniej (1925–1926) i w Ludwikowicach Kłodzkich (1930).

Kościół ewangelicki w Międzygórzu należał do parafii ewangelickiej w Bystrzycy Kłodzkiej. Sąsiadując jednak z willą księżnej Marianny miał też po trosze charakter kościoła dworskiego, podobnie jak kościół ewangelicki w Stroniu Śląskim położony niedaleko pałacu Hohenzollernów. Można sądzić, że do kościoła ewangelickiego w Międzygórzu mógł należeć cmentarz na Górze Parkowej, obecny katolicki cmentarz parafialny.

Po 1945 r. kościół ewangelicki został przejęty przez katolików i przyłączony jako kościół pomocniczy Św. Krzyża do międzygórskiej parafii p. w. Św. Józefa Oblubieńca NMP. Parafia ta istnieje także i dziś. Nie ma jednak własnego duchownego i jest połączona z parafią w Wilkanowie.

*

Kościół ewangelicki w Międzygórzu został zbudowany, kiedy w śląskim

budownictwie sakralnym wystąpiły nowe tendencje. Przede wszystkim po 1900 r. przełamany został monopol neogotyku w dziedzinie architektury sakralnej, i architekci projektujący kościoły zwrócili się ku neobarokowi oraz ku stylowi neoromańskiemu. Rzadziej budowali w stylu neogotyckim. Szli w dwóch kierunkach silniejszego nawiązywania do form historycznych oraz swobodnej interpretacji form historycznych, wykorzystywanych jako detal architektoniczny. Rzuty i bryły budowli kształtowali swobodnie i syntetycznie, a detal architektoniczny redukowali do niezbędnego minimum umożliwiającego stylistyczną identyfikację obiektów. W latach ok. 1910–1929 interpretowano formy historyczne w duchu premodernizmu i modernizmu, co w przypadku architektury sakralnej Hrabstwa Kłodzkiego przyniosło trzy interesujące pod względem formalnym realizacje — kościoły ewangelickie w Międzygórzu, Stroniu Śląskim oraz w Łądku.

Kościół w Międzygórzu zaprojektowany został przez radcę budowlanego Schulze'go, związanego z berlińskim, wrocławskim, lub też z lokalnym środowiskiem twórczym. Budowę prowadził bystrzycki architekt Schroth. W związku z tym, i z procedurami stosowanymi w urzędach budowlanych nie wiadomo, czy kościół w Międzygórzu wzniesiony został wiernie według szczegółowego projektu Schulze'go, czy też powstał w wyniku współpracy projektanta i architekta-realizatora. W każdym razie koncepcja wnętrza kościoła jest architektonicznym i plastycznym odbiciem historii budownictwa sakralnego Hrabstwa Kłodzkiego. W odniesieniu do międzygórskiego kościoła zwraca się uwagę na jego analogie z wiejskim, średniowiecznym budownictwem sakralnym krajów skandynawskich. Analogie te jednak nie są tak oczywiste, jak wykaże to poniższa analiza. Luźne skojarzenia z budownictwem Skandynawii może budzić tylko ogólna koncepcja kościoła jako małego, górskiego oraz wykonanie kamiennej licówki jego elewacji, rustyki o bardzo wyrazistej fakturze.

Ewangelicki kościół w Międzygórzu usytuowano na stoku wzniesienia, przy drodze do domu księżnej Marianny oraz w sąsiedztwie należącego do rodziny królewskiej Domu i Parku Zdrojowego. Wydaje się, iż ta lokalizacja nie była przypadkowa. Przede wszystkim wykorzystano najpewniej działkę z dóbr rodziny królewskiej, usytuowano kościół blisko książęcej siedziby.

Co więcej wzniesiono go w wyeksponowanym miejscu, z którego widoczny był jako dominanta wysokościowa. Jego lokalizację wykorzystano też dla założenia na górnej kondygnacji jego wieży krytego tarasu widokowego. Kościołowi dano charakter małego kościoła górskiego, choć jednocześnie pełnił on funkcję kościoła dworskiego.

Rzut i bryłę kościoła skomponowano nowocześnie i swobodnie. Rzut ukształtowano z wyraźną tendencją do geometryzacji i ujednolicenia zarysu oraz — do akcentowania asymetrii. (il. 2) Operowano głównie formą prostokąta, kątem prostym, rzadziej figurami wielobocznymi. Podobne tendencje wystąpiły w ujęciu bryły kościoła, znacznie przestrzennie ujednoliconej głównie poprzez formę dachu, ożywionej asymetrycznie usytuowaną wieżą.

Na ogólną koncepcję wnętrza kościoła silniej oddziałał historyzm, rozumiany nie w sensie kształtowania neostylów, ale obrazowego odzwierciedlenia lokalnej historii architektury sakralnej, i jej specyfiki. I tak prezbiterium zarchaizowano i zbudowano jako wyraźnie starsze od naw, późnogotyckie, nakryte sklepieniem żebrowym (ze zwornikiem i prymitywnie obrobionymi wspornikami), wydzielone jakby wtórnie podcięтым łukiem tęczowym. (il. 22–25)

Nawa główna też została zarchaizowana przez zastosowanie ostrołucznych okien, ale jednocześnie otrzymała, niby w wyniku przebudowy, nowożytnie sklepienie w formie koleby o podziale kasetonowym, a więc sklepienie neorenesansowe. (il. 26, 29) Do nawy głównej dostawiono nawę boczną, co można uznać za dalekie odniesienie do rozbudów lokalnych kościołów dokonywanych w XVI w. przez protestantów. Dostawiali oni czasem do starszych obiektów, jak np. kościołów w Bystrzycy, Nowym Waliszowie i w Idzikowie dwukondygnacyjne przybudówki z nawowo kształtowanym przyziemem i z emporami na piętrze. (il. 30, 32)

I w końcu w główną nawę kościoła wbudowano, jak to czyniono w sakralnej architektury hrabstwa w XVIII i XIX w., drewniany chór muzyczny o cechach budownictwa ludowego, zdobiony polichromią nawiązującą do sztuki ludowej. (il. 27–28)

Kształtując wystrój elewacji i wnętrz tak pomyślanego kościoła twórczo i swobodnie interpretowano formy historyczne oraz wykorzystywano rozwiązania formalne charakterystyczne dla budownictwa lat 1910–1930, związane z premodernizmem i modernizmem.

I tak w największym stopniu odniesiono się ogólnie do architektury romańskiej. W nawiązaniu do niej zaakcentowano dominację muru nad otworami. (il. 1, 16–18) Wyeksponowano w murze arkady podcieniowego przedsionka ko-

ścioła jako pseudobiforium. (il. 6) Wzniesiono wieżę z namiotowym hełmem. Wykonano licówkę elewacji z mało obrobionego kamienia, charakterystyczne obramienia okienne z kamiennych bloków współtworzące wąż muru. Bardzo mocno zaakcentowano fakturę kamiennej licówki elewacji oraz nieregularność kamiennych ciosów, co ewentualnie mogło odpowiadać raczej wyglądowni murów romańskich budowli z XII w. (il. 16–18) W nawiązaniu do romańskiego detalu architektonicznego odkuto zdobione trójliscie nadproże drzwi zakrystii, krępy filar arkad międzynawowych oraz kolumnę arkad przedsionka kościoła (z talerzową bazą oraz z głowicą z motywami roślinnymi). (il. 6–11, 20, 30–31) Powyższe rozwiązania zastosowano w mniejszej lub większej stylizacji, która najdalej została posunięta w przypadku wspomnianych powyżej filara i kolumny.

Nawiązano też w kształtowaniu architektury kościoła do form późnogotyckich z XIV–XVI w.: np. żeber sklepiennych (z wklęśłym profilem), form wielobocznych filarów, ostrołucznych otworów, czy portali ze sfazowanymi narożami. (il. 8, 17, 25) Ponadto późny gotyk rzutował na zastosowanie kamiennej licówki ścian z detalem architektonicznym, profilowania arkad, czy też motywu czworoliści. (il. 8–9) Wydaje się też, że nawiązując do późnego gotyku dekoracyjnie podcięto wysklepki krzyżowego sklepienia przedsionka kościoła, że upodobniło się ono do sklepienia kryształowego. (il. 12) Wszystkie te rozwiązania, obiegowe, lub projektowane w odniesieniu do konkretnych form historycznych zostały w swobodny sposób przetworzone oraz maksymalnie uproszczone.

Z budownictwa nowożytnego, doby renesansu i baroku wzięto sklepienia krzyżowe oraz beczkowe, pozorne. Nawiązano do kasetonowej dekoracji stropów lub sklepień oraz do stylistyki barokowej stolarki (balustrada schodów na chór muzyczny). Odwołano się również do lokalnej sztuki ludowej projektując polichromię spodu chóru muzycznego. (il. 29, 33–34, 27–28)

I w końcu zastosowano rozwiązania zupełnie nowe, charakterystyczne dla postsecesji pierwszych dziesięcioleci XX w. Przede wszystkim dano bryłę kościoła charakterystyczny kształt nakrywając go wysokim dachem z komponowanym układem lukarn. (il. 1, 13–14, 16–18) Północny kraniec kalenicy dachu korpusu nawowego ożywiono małą, ozdobną pseudosygaturką, a górną kondygnację wieży rozwiązano w podobny sposób jak górną kondygnację projektowanej przez berlińskiego architekta wieży widokowej na Górze Św. Anny koło Nowej Rudy (1911). (il. 21) Do nowych rozwiązań należała również koncepcja łączenia wnętrza przez pary arkad mocowane w ścianach oraz na środkowej kolumnie, jak np. w katolickim kościele Św. Barbary w Nowej Rudzie-Drogosławiu (1911–1913). (il. 30)

1. Miejscowość, gmina, województwo M. I Ę D Z Y G Ó R Z E gm. Bystrzyca Kłodzka, pow. Kłodzki woj. dolnośląskie	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) KOŚCIÓŁ EWANGELICKI, OBECNIE RZYMSKOKATOLICKI, POMOCNICZY P.W. KRZYŻA ŚWIĘTEGO	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) c.d. rubryk 12. Historia, 13. Opis
--	--	--

Historia c.d.

Jeszcze nowocześniej, w duchu rodzącego się modernizmu rozwiązano sklepienie nawy (jako półbeczkowe), skomponowano wschodnią elewację nawy z grupami prostokątnych okien oraz opracowano charakterystyczne, sfazowane obramienie okienne z prostym nadprożem podciętym w osi w formie trójkąta. (il. 1, 19, 32) Motyw ten lub podobny wykrój otworu stosowano w latach 20. XX w., w ekspresjonistycznym nurcie śląskiej architektury modernistycznej, jak np. w neogotyckim kościele ewangelickim w Łądku, ukończonym w 1929 r.

W związku z tym kościół ewangelicki w Międzygórzu należy uznać, za dzieło formalnie nowoczesne oraz w pełni odpowiadające tendencjom stylistycznym w architekturze początku XX w. oraz kolejnych dziesięcioleci.

Sklepienia i stropy, c.d.

Nad aneksem prezbiterium — strop drewniany z sufitem. Nawa główna osłonięta sklepieniem drewnianym, pozornym, beczkowym na krążynach wykonanych z dwóch warstw desek tworzących wykrój półkola. (il. 29, 35–36) Krążyny połączone podciągami, a całe sklepienie podwieszone pod główną częścią więźby dachowej (na dwóch wielkich zastrzałach łączących przeciwległe krokwie). Asymetryczna nawa boczna nakryta sklepieniem o podobnej konstrukcji jak sklepienie nawy głównej, ale półbeczkowym, podwieszonym pod boczną częścią więźby dachowej. (il. 32) (il. 35–36) Konstrukcja sklepienia wzmocniona dodatkowymi zastrzałami i kratownicą. Od strony naw podstawy obu sklepień zaakcentowane dekoracyjnie mocowanymi w ścianach belkami, opartymi na kamiennych wspornikach. Sklepienia odeskowane, zagruntowane, ozdobione wykonanym z desek kwatrowym podziałem nawiązującym do koncepcji stropu kasetonowego. (il. 29, 32) Kondygnacje wieży nakryte drewnianymi stropami belkowymi. Strop pod izbą dzwonową wzmocniony dodatkowo stalowymi dźwigarami, belkami dwuetowymi. Na górnej kondygnacji (galerii) strop monolityczny, betonowy. Nad galerią podstawa hełmu — strop drewniany, od spodu odeskowany. Podcieniowy przedsionek kościoła nakryty dwuprzęsłowym sklepieniem krzyżowym z ozdobnie podciętymi wysklepkami. (il. 7, 12) Drewniane stropy z sufitami zastosowane: nad zakrystią, zachodnią przybudówką przy prezbiterium, na przyziemiu lokalności przy froncie kościoła oraz we wnętrzu na tyłach chóru muzycznego. Wyższe kondygnacje przybudówek przy froncie kościoła nakryte otwartą więźbą dachową.

Więźba dachowa i pokrycie dachowe

Kościół nakryty drewnianą więźbą dachową łączoną połączeniami i śrubami, pogłębioną nad nawą boczną, krokwiowo-płatwiową z krokwiami opartymi na murłatach, płatwiach pośrednich i płatwii kalenicowej. (il. 35–38) Niektóre krokwie łączone w konstrukcję trzech drewnianych ram (wiązarów pełnych). Dwa z nich podzielone na dwie części, dolną i górną.

Dolna część (nad sklepieniami obu naw) złożona ze słupów leżących, i podpartej mieczami belki poziomej. Górna część wiązarów pełnych złożona ze słupa wzmocnionego dwoma zastrzałami i mieczami, wspierającego płatew kalenicową. Obie części dwóch wiązarów pełnych usztywnione niesymetrycznymi krzyżakami. Belki podpierające dolne części wiązarów (nad zagłębionym sklepieniem nawy bocznej) usztywnione krzyżulcami. Trzeci wiązar pełny zlokalizowany na styku nawy i prezbiterium oparty na murze, jednocześnie konstrukcyjnie odpowiadający górnej części wiązara pełnego. Wiazary puste złożone z krokwi i płatwii. Nad prezbiterium wieżba płatwiowo-kleszczowa z zastrzałami, a nad zamknięciem prezbiterium, zakrystią i przybudówkami przed frontem kościoła — krokwiowa.

Dachy kryte dachówką ceramiczną. Spody wysuniętych okapów dachu osłonięte podbitką z desek. Nad podcieniowym przedsionkiem oparte na ozdobnym wsporniku, a nad prezbiterium na wspornikach murowanych z kamienia, nadbudowanych nad przyporami. (il. 6, 15)

Posadzki, podłogi

Posadzka z płyt z polerowanego marmuru (prezbiterium), posadzki kamienne (w nawach, w przyziemiu przybudówek we froncie kościoła), posadzka cementowa (w przyziemiu wieży), podłogi drewniane (w zakrystii, w wieży, w lokalności na tyłach chóru muzycznego), podłogi drewniane obite linoleum lub dyktą (w zachodniej przybudówce przy prezbiterium, na chórze muzycznym, w lokalności na drugiej kondygnacji przybudówek przy froncie kościoła). W partii strychu brak podłóg, na belkach wiązarowych położone pomosty z desek.

Schody

Przed przedsionkiem kościoła schody zewnętrzne, częściowo murowane, częściowo betonowe, jednobiegowe. W gospodarczej przybudówce przy prezbiterium schody do piwnicy zabiegowe (kamienne lub betonowe albo ze sztucznego kamienia). Pomiędzy nawą a prezbiterium dwa kamienne stopnie wyrównawcze. Główne schody na wieżę i chór muzyczny umieszczone w wieży czterobiegowe, z podestami i zabiegami, z duszą, policzkowe, wsuwane. W dolnej części zaopatrzone w drewnianą, ozdobną balustradę, pełną, z ażurami. Ozdobna część schodów doprowadzona do stropu pierwszej, wysokiej kondygnacji wieży, nakryta drewnianą, stylową klapą z motywami roślinno-

geometrycznymi. Kłapa wprowadzona w płaszczyznę wspomnianego powyżej stropu. Na wyższych kondygnacjach wieży schody drabiniaste, drewniane, zabiegowe z prostymi poręczami. Jednobiegowe, krótkie schody drabiniaste pomiędzy wyższymi kondygnacjami przybudówek przy froncie kościoła a łączącą je lokalnością na tyłach chóru muzycznego.

Otwory

Węgry i nadproża okien oraz otworów wejściowych murowane. Otwory prostokątne lub zamknięte łukiem ostrym. Drzwi w przedsionku drewniane, jedno- lub dwuskrzydłowe, deskowe z ozdobnymi zawiasami pasowymi. Pozostałe drzwi jednoskrzydłowe, deskowe, w dużej części współczesne lub współcześnie odnawiane. Okna jednoramowe, metalowe, ze szprosami, szklone pojedynczo. W oknach nawy i prezbiterium współczesne witraże i kraty.

RZUT

Rzut kształtowany addycyjnie. Prezbiterium wyodrębnione, jednoprzęsłowe, zamknięte trójbocznie, poszerzone od wschodu, od strony zakrystii o prostokątny aneks (il. 2) Otwarte (poprzez łuk tęczy) ku prostokątnej, nawie głównej z drewnianym, chórem muzycznym. Korpus kościoła dwunawowy, ze wspomnianą powyżej nawą główną oraz z jedną nawą boczną (od wschodu), krótszą od głównej od południa. Na osi nawy bocznej i na południe od niej usytuowana czworoboczna w rzucie wieża współtworząca front kościoła wzniesiony na planie pięcioboku (z przedsionkiem i dwoma aneksami). Ponadto przy prezbiterium dwie prostokątne w rzucie przybudówki, w przyziemiu wschodniej — zakrystia, w przyziemiu zachodniej — lokalność gospodarcza. Prezbiterium (bez zamknięcia), zakrystia i obie nawy zawarte w obrysie prostokąta. Rzut kształtowany swobodnie, z tendencją do akcentowania asymetrii.

BRYŁA

Kościół nie orientowany. Podpiwniczony pod zachodnią przybudówką prezbiterium i pod poziomem ziemnej platformy. Bryła kościoła dość zwarta. (il. 1, 5, 13, 14, 18) Nawy i przybudówki niskie, prezbiterium i przedsionek przy froncie kościoła wyższe. Korpus kościoła zawierający prezbiterium, nawy, podcieniowy przedsionek i przybudówki nakryty jednym wysokim dachem, trójspadowym (ze stromą trzecią połacią na styku nawy i prezbiterium).

1. Miejscowość, gmina, województwo M. I Ł D Z Y G Ó R Z E gm. Bystrzyca Kłodzka, pow. Kłodzki woj. dolnośląskie	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) KOŚCIÓŁ EWANGELICKI, OBECNIE RZYMSKOKATOLICKI, POMOCNICZY P.W. KRZYŻA ŚWIĘTEGO	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) c.d. rubryki 13. Opis
--	--	---

Dach ten połączony z trójspadowym dachem przedsionka, pulpitowym dachem zachodniej przybudówki przy prezbiterium oraz z trójpołaciowym dachem nad zamknięciem prezbiterium. W wyniku połączenia dachu korpusu i dachu nad zamknięciem prezbiterium zaznacza się asymetryczna kompozycja dachu, z widocznym przesunięciem kalenic. Wieża usytuowana asymetrycznie przy froncie kościoła, pięciokondygnacyjowa. Na jej czwartej kondygnacji zlokalizowana izba dzwonowa, na piątej — galeria-prześwit. Wieża nakryta hełmem namiotowym. (il. 1, 5, 21)

WNĘTRZA

Prezbiterium

Prezbiterium niższe od nawy głównej, w nieznacznym stopniu wyniesione powyżej jej poziomu, otwarte ku niej poprzez tęczę o łuku zaostrzonym. Łuk ten od zachodu podcięty. Od wschodu natomiast oparty na ośmiobocznym, kamiennym, krępy filarze stanowiącym „podporę” niewielkiego, wąskiego, ostrołucznego otworu w ścianie wschodniego aneksu prezbiterium. (il. 22, 24) Prezbiterium oświetlone przez trzy małe, ostrołuczne okna wyprute w bokach jego zamknięcia. Okna umieszczone w niszach dwustronnie rozglifionych. W zachodniej ścianie prezbiterium prostokątny otwór wejściowy do lokalności gospodarczej. Pomiedzy przesłem prezbiterium a jego wschodnim aneksem arkada o łuku pełnym. Prezbiterium nakryte sklepieniem żebrowym z nisko schodzącymi kamiennymi żebrowymi o prostym wklęsłym profilu, opartymi na kamiennych konsolach i zbiegającymi się w kolistym, kamiennym zworniku. Wysklepki dekoracyjnie podcięte w osi. (il. 23, 25) Z czasu budowy kościoła pochodzą dekoracyjna polichromia sklepiennego zwornika oraz także może malowane obramienie łuku tęczowego. (il. 22)

Korpus nawowy

Korpus dwunawowy, z szerszą i wyższą nawą główną na osi prezbiterium oraz z niższą i węższą nawą boczną, zestawionymi jak nawy bazyliki.

Nawa główna oświetlona trzema małymi oknami o łuku ostrym, rozmiesz-

czonymi w ścianie zachodniej oraz otwarta ku nawie bocznej dwiema ostrołucznymi arkadami. (il. 26, 30) Arkady te częściowo oparte na ścianach a częściowo na kamiennym, ośmiobocznym, stylizowanym filarze, złożonym z sześciennego postumentu, uproszczonej bazy, ośmiobocznego trzonu i stylizowanej głowicy z impostem. (il. 30, 31) Nawa nakryta drewnianym sklepieniem beczkowym z podstawą zaznaczoną belkami opartymi na kamiennych wspornikach. (il. 29) Sklepienie nawy naśladujące sklepienie kasetonowe odeskowane, zagruntowane, podzielone listwami na pseudokasetony zdobione polichromią. Listwy utrzymane w odcieniu beżu, zdobione na skrzyżowaniach gwiazdami. Pola kasetonów szare, malowane przemienne, puste z jasnymi obwódkami, lub dekorowane motywem krzyża trójlistnego i stylizowaną dekoracją roślinną.

W nawę wbudowany został drewniany chór muzyczny, mocowany w ścianach i na podciągu podpartym dwoma drewnianymi, stylizowanymi słupami. (il. 26, 28) Wykonano je jako złożone z wysokich, czworobocznych podestów przechodzących (poprzez przewiązki) w wybrzuszone ośmioboczne trzony, przekształcane dalej (także poprzez przewiązki) w uproszczone głowice i kostkowe imposty. Podciąg, jak i belki stropu chóru muzycznego otrzymały narożne sfazowania. Wsuwki stopu chóru muzycznego polichromowane. Każdy segment zespołu wsuwek rozdzielony dodatkowo wąską listwą, zdobioną stylizowaną dekoracją roślinno-akantową. (il. 27) Konstrukcja balustrady chóru muzycznego szkieletowa z odeskowaniem. Lico balustrady od strony nawy współczesne, bezstylowe.

Nawa boczna otwarta ku głównej dwiema arkadami, oświetlona dwoma grupami małych, prostokątnych okien zestawionych po trzy. Nawa nakryta półbezkowym sklepieniem pozornym, pseudokasetonowym, kształtowanym podobnie jak sklepienie nawy głównej. (il. 30–32)

Wieża

Wnętrza bezstylowe. W wysokie przyziemie wieży wbudowano schody na chór muzyczny (czterobiegowe z duszą i podestami) wbudowane w ścianę i oparte na drewnianym, toczonym słupie. Odcinki biegów schodów częściowo ażurowe, podobne do drabiniastych. Schody ograniczone stylową, drewnianą balustradą wykonaną w stylu neobaroku, złożoną ze słupków i segmentów z azurami. (il. 33–34). Ozdobny bieg schodów nakryty ozdobną, polichromowaną, drewnianą kłapą wbudowaną w strop wysokiego przyziemia wieży, kłapą ozdobioną podziałem kwaterowym, z kwaterami zdobionymi centralnie umieszczonym ornamentem roślinno-geometrycznym.

Podcieniowy przedsionek kościoła

Założony na planie prostokąta, dwuprzęsłowy, otwarty ku południu dwiema arkadami o łuku ostrym. Północna ściana przedsionka (z prostokątnymi oknami nawy i takim też do niej głównym wejściem) rozczłonkowana dwiema ostrołucznymi blendami (odpowiednikami arkad), wykonanymi z obrobionych ciosów piaskowca, zdobionymi detalem architektonicznym. (il. 6) Obramienia blend profilowane, okna ze sfazowanymi narożami. (il. 7–8) Nad oknami i otworem wejściowym do kościoła wgłębne czworoliście. (il. 9) Boczne ściany przedsionka (z prostokątnymi otworami wejściowymi do aneksów licowane rustyką. (il. 7) Otwory wejściowe w rustykowych obramieniach. Arkady przedsionka ostrołuczne, oparte na kamiennej kolumnie z sześciennym postumentem, bazą talerzową, krępy trzonem i ze stylizowaną głowicą nawiązującą do głowicy akantowej. Obramienia arkad profilowane. (il. 6, 10–11) Podcieniowy przedsionek nakryty dwuprzęsłowym sklepieniem krzyżowym z ozdobnie podciętymi wysklepkami. (il. 7, 12)

Zakrystia, gospodarcza lokalność przy prezbiterium, lokalności przy przedsionku kościoła

Wnętrza bezstylowe.

ELEWACJE

Prezbiterium

Od wschodu i zachodu elewacje prezbiterium zasłonięte przez przybudówki. Wi-doczne tylko zamknięcie prezbiterium z przyporami, licowane rustyką. Zewnętrzna część nisz okiennych wykonana z obrobionych kamieni, a obramienie okienne — z rustyki. Nad przyporami nadbudowane, murowane wsporniki wysuniętego, odeskowanego od spodu, okapu dachu (il. 1, 13–16).

Korpus nawowy

Elewacje korpusu nawowego zawierającego obie nawy i zakrystię także licowane rustyką. Pięciobocznie zamknięta elewacja frontowa ożywiona w osi opisanymi już, dwiema arkadami przedsionka kościoła, przepruta w ukośnie ustawionych bocznych partiach oknami rozmieszczonymi mijankowo — prostokątnym, zbliżonym do kwadratu i wyżej — parą okien ostrołucznych. (il. 5, 18) Okno prostokątne ujęte rustykowym obramieniem ze sfazowanymi węgarami oraz z podobnie ukształtowanym nadprożem, ozdobionym dodatkowo podcięciem w formie trójkąta. Para ostrołucznych okien w rustykowym obramieniu bez profilowania. Frontowa elewacja kościoła osłonięta odeskowanym od spodu okapem dachu, wysuniętym najbardziej nad centrum fasady z arkadami przedsionka. Tu okap ukształtowany w formie trójkąta, zgodnie z kształtem dachu, wzmocniony ozdobnym, drewnianym wspornikiem opartym na wsporniku kamiennym.

We wschodniej ścianie korpusu dwie grupy małych, prostokątnych okien nawy bocznej, rozmieszczonych pod okapem, zestawionych po trzy, obramionych jak prostokątne okna w elewacji frontowej. (il. 1) Ponadto w elewacji przepruty prostokątny otwór wejściowy do zakrystii, ujęty rustykowym obramieniem ze sfazowanymi węgarami oraz z nadprożem podciętym w formie trójliscia. Elewacja osłonięta wysuniętym okapem dachu. Zachodnia elewacja korpusu (elewacja nawy głównej) pokryta rustyką, przepruta trzema ostrołucznymi oknami z rustykowymi obramieniami, osłonięta wysuniętym okapem dachu.

1. Miejscowość, gmina, województwo M. IĘDZYGÓRZE gm. Bystrzyca Kłodzka, pow. Kłodzki woj. dolnośląskie	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) KOŚCIÓŁ EWANGELICKI, OBECNIE RZYMSKOKATOLICKI, POMOCNICZY P.W. KRZYŻA ŚWIĘTEGO	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) c.d. rubryk 13. Opis, 19. Stan zachowania, 20. Wnioski konserwatorskie
---	--	---

Wieża

Elewacje z oknami w osiach, pokryte rustyką. (il. 1, 5, 13, 18) W elewacji frontowej trzonu wieży w drugiej i trzeciej kondygnacji małe, prostokątne okna w rustykowych obramieniach, w czwartej kondygnacji podobnie obramione, ostrołuczne okno izby dzwonowej. W elewacji wschodniej para prostokątnych okien przyziemi (w obramieniu jak okna we frontowej elewacji kościoła), w trzeciej kondygnacji pojedyncze okno prostokątne, a wyżej ostrołuczne okno izby dzwonowej. W północnej elewacji wieży przeprute, obramione rustyką okna w kondygnacjach trzeciej i czwartej, a w elewacji zachodniej — wyprute tylko okno izby dzwonowej. Nad wszystkimi oknami izby dzwonowej umieszczono kamienne rzygacze. Wieżę zwieńczono piątą kondygnacją, ażurową, w formie galerii o konstrukcji szkieletowej, złożonej z podwaliny, słupów z zastrzałami oraz oczepu, na którym umocowano konstrukcję namiotowego hełmu. Podstawa hełmu szersza od szkieletowej konstrukcji galerii wieży osłania ją jak wysunięty okap. (il. 21)

Przybudówka przy prezbiterium

Wyodrębnia się tylko jedna przybudówka, zachodnia, gospodarcza przy prezbiterium, także mająca elewacje pokryte rustyką. W jej elewacjach północnej i południowej wypruto prostokątne otwory wejściowe (jeden współcześnie zamurowano), a w elewacji zachodniej — parę prostokątnych okien. Wszystkie te otwory ujęto obramieniami, jak prostokątne okna we frontowej elewacji kościoła. (il. 16)

WYPOSAŻENIE

W kościele zachowały się następujące relikty wyposażenia kościoła z ok. 1910 r.:

- drewniane, stylowe obramienie na oznaczenia psalmów śpiewanych w czasie nabożeństw,
- ławki zdobione malowanymi, stylizowanymi motywami kwiatowymi,

kryształowy żyrandol w nawie głównej, obecnie przerobiony na elektryczny.

Po 1945 r. umieszczono w kościele obiekty zabytkowe nieznanego pochodzenia. Są to:

- drewniana figura Św. Antoniego Padewskiego, z inicjałami ANMWT, wykonana w 1757 r.
- obraz z przedstawieniem modlącego się świętego zakonnika z krucyfiksem, poł. XVIII w.

INSTALACJE

Odgromowa, elektryczna, nagłośnieniowa. Na wieży (w izbie dzwonowej) zainstalowana stacja przekątnikowa telefonii komórkowej.

Stan zachowania, c.d.

Schody — Częściowo zniszczone schody zewnętrzne przed przedsionkiem kościoła, spękanie, miejscami uszkodzona konstrukcja stopni, w tym wierzchnie betonowe płyty z kruszywem. Skrzywione niektóre biegi głównych schodów na chór muzyczny. Spękanie częściowo słup w dole części schodów, słupki balustrady, uszkodzone niektóre jej segmenty.

Podłogi, posadzki — spękanie kamienne płyty z posadzki naw.

Instalacje — w stanie dobrym.

Wnioski konserwatorskie, c.d.

Spoinowanie murów powinno się ograniczyć do minimum, aby zachować świątocieniową fakturę muru, bardzo ważną dla oddziaływania architektury tego kościoła.

Przy remoncie schodów terenowych korzystnym byłoby, aby nie wykonywać ich z gładkiego betonu, lub licować płytkami ceramicznymi. Zaleca się naprawienie obecnej konstrukcji schodów, z zachowaniem ich obecnej faktury (beton z drobnym kruszywem). Można też, co byłoby rozwiązaniem jeszcze lepszym, wykonać schody kamienne, piaskowcowe.

Należy poddać konserwacji kamieniarkę. Konieczne jest ustalenie kolorystyki odeskowania spodu okapu, harmonizującej z kolorystyką kamiennej rustyki elewacji.

Ponadto wykonując remont wnętrza kościoła należy zachować i zakonserwować polichromię łuku tęczowego, polichromię sklepienia naw, spodu chóru muzycznego oraz zaprojektować nową polichromię nowej balustrady chóru muzycznego. Można w tym przypadku nawiązać do polichromii klapy zamykającej ozdobną część głównych schodów w wieży lub nawet ją skopiować. Do tej polichromii powinno się zaprojektować odpowiednią kolorystykę ścian prezbiterium i naw. Konserwacji wymagają kamieniarka oraz kamienne posadzki współtworzące wystrój wnętrza kościoła. Należy wyremontować stolarkę drzwiową (drzwi deskowe z zawiasami pasowymi), a przy ewentualnej wymianie stolarki — wykonać nową według istniejących wzorców drzwi w przedsionku kościoła). Zaleca się zachowanie obecnej ślusarki okiennej. Można ewentualnie wprowadzić od wnętrza kościoła drugą, cienką drewnianą futrynę z podziałem okna metalowego, tworząc w ten sposób wąskie okna skrzynkowe. Nie wolno stosować współczesnych okien zespolonych, nawet drewnianych ze względu na zbyt szerokie futryny oraz niebezpieczeństwo zawilgocenia murów kościoła.

Aranżując nowe otoczenie kościoła powinno się zachować obie stylowe latarnie.

1. Miejscowość, gmina, województwo M. I Ł D Z Y G Ó R Z E gm. Bystrzyca Kłodzka, pow. Kłodzki woj. dolnośląskie	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) KOŚCIÓŁ EWANGELICKI, OBECNIE RZYMSKOKATOLICKI, POMOCNICZY P.W. KRZYŻA ŚWIĘTEGO	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) Spis ilustracji
--	--	---

Spis ilustracji

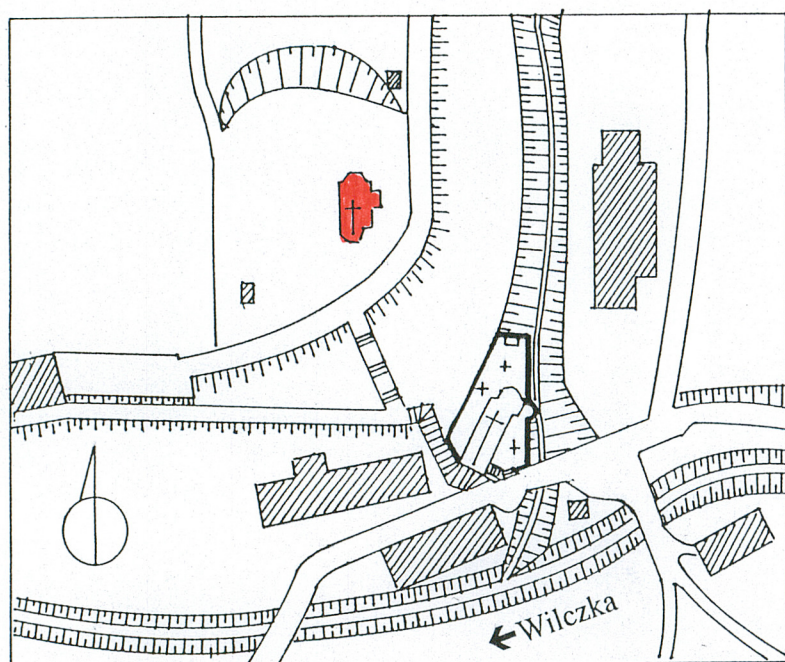
1. Kościół, widok od południowego wschodu.
2. Rzut poziomy przyziemia kościoła
3. Plan orientacyjny, reprodukcja mapy w skali 1: 10 000.
4. Plan sytuacyjny, reprodukcja rysunku w skali: 1: 2500.
5. Kościół, widok od południa.
6. Podcieniowy przedsionek we frontowej partii kościoła, widok od południa.
7. Wnętrze podcieniowego przedsionka we frontowej partii kościoła, widok ku zachodowi.
8. Wnętrze podcieniowego przedsionka we frontowej partii kościoła, blenda w ścianie nawy.
9. Wnętrze podcieniowego przedsionka we frontowej partii kościoła, dekoracja blendy w ścianie nawy.
10. Podcieniowy przedsionek we frontowej partii kościoła, profilowanie arkady.
11. Podcieniowy przedsionek we frontowej partii kościoła, głowica kolumny.
12. Sklepienie podcieniowego przedsionka we frontowej partii kościoła.
13. Kościół, widok od północnego wschodu.
14. Kościół, widok od północy.
15. Kościół, fragmenty przypór prezbiterium.
16. Kościół, widok od północnego zachodu.
17. Kościół, widok od zachodu.
18. Kościół, widok od południowego zachodu.
19. Kościół, okna nawy bocznej, widok od wschodu.
20. Kościół, wejście do zakrystii, widok od wschodu.
21. Kościół, górna kondygnacja wieży.
22. Kościół, widok z nawy w kierunku prezbiterium.
23. Kościół, prezbiterium.
24. Kościół, filar łuku tęczowego prezbiterium.
25. Kościół, fragment sklepienia prezbiterium.
26. Kościół, nawa, widok w kierunku zachodnim.
27. Kościół, nawa, spód stropu chóru muzycznego.
28. Kościół, nawa, strop chóru muzycznego i jego podpory.
29. Kościół, sklepienie nawy.

30. Kościół, arkady międzynawowe.
31. Kościół, filar arkad międzynawowych.
32. Kościół, sklepienie nawy bocznej.
33. Kościół, schody w wieży na chór muzyczny.
34. Kościół, schody w wieży na chór muzyczny.
35. Kościół, fragment więźby dachowej nad sklepieniami naw.
36. Kościół, fragment więźby dachowej nad sklepieniami naw.
37. Kościół, fragment więźby dachowej, widok ku południu, w kierunku podcieniowego przedsionka we frontowej części kościoła
38. Kościół, fragment więźby dachowej, widok ku południu, w kierunku podcieniowego przedsionka we frontowej części kościoła
39. Kościół, widok ogólny od południa.

1. Miejscowość, gmina, województwo
M. IĘDZYGÓRZE
gm. Bystrzyca Kłodzka, pow. Kłodzki
woj. dolnośląskie

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)
KOŚCIÓŁ EWANGELICKI,
OBECNIE RZYMSKOKATOLICKI, POMOCNICZY
P.W. KRZYŻA ŚWIĘTEGO

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
Ilustracje.

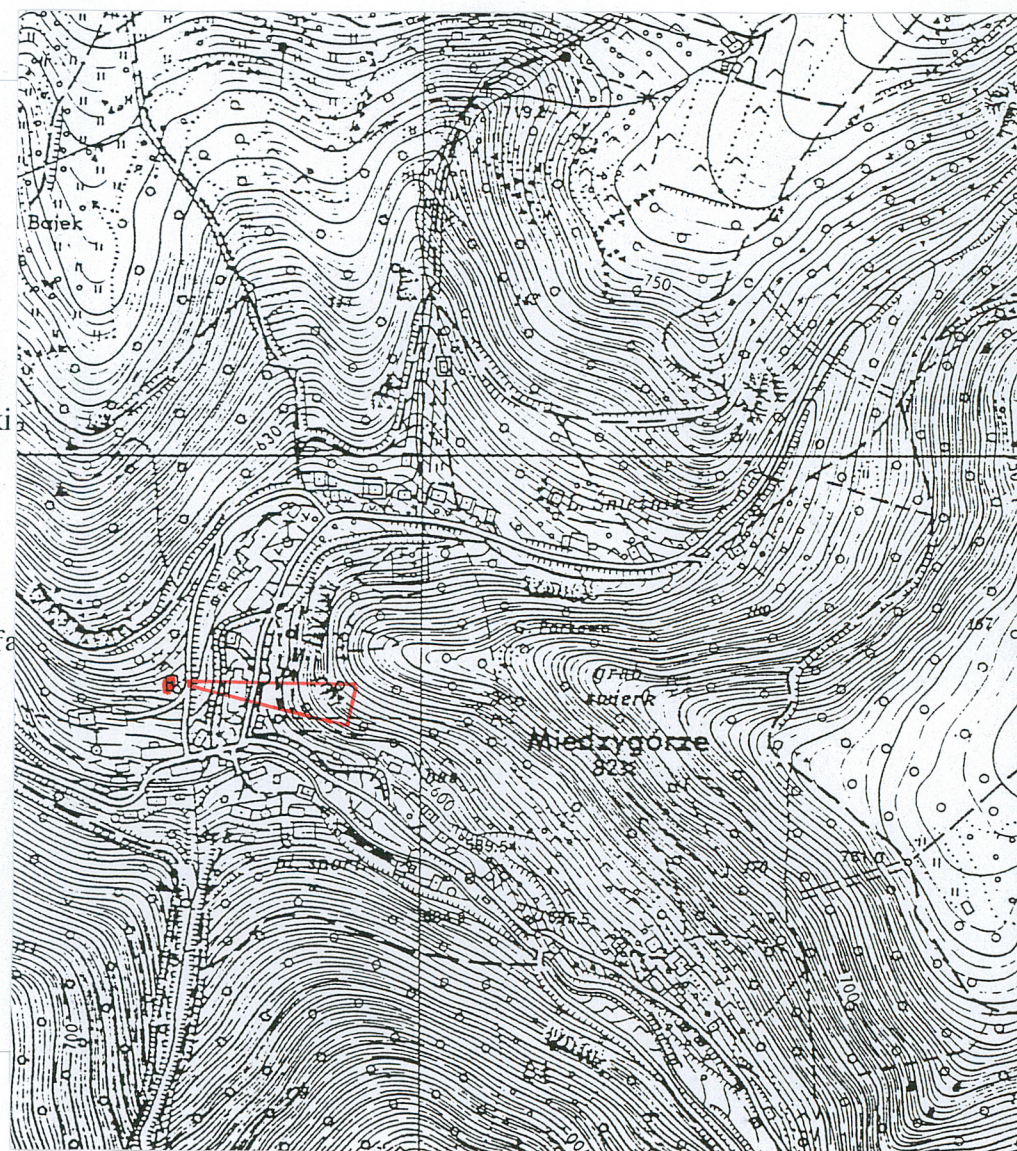

1: 2500

0

250 m

- kościół ewangelicki
- cmentarz
- mur cmentarza
- kościół Św. Józefa
- zabudowa wsi

4.

3.

5.

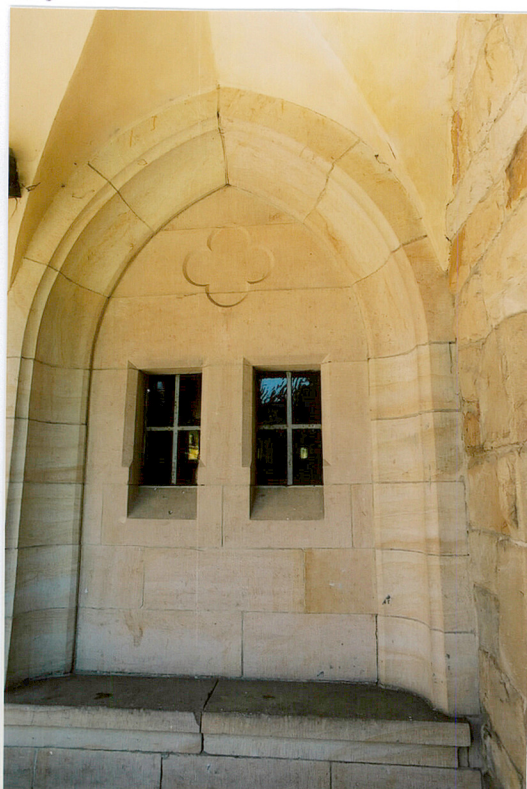

6.

7.

8.

9.

1. Miejscowość, gmina, województwo

M. IĘDZYGÓRZE

gm. Bystrzyca Kłodzka, pow. Kłodzki
woj. dolnośląskie

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

KOŚCIÓŁ EWANGELICKI,
OBECNIE RZYMSKOKATOLICKI, POMOCNICZY
P.W. KRZYŻA ŚWIĘTEGO

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

Ilustracje.

10.

11.

12.

13.

14.

15.

16.

17

Wkładkę założyła I. Rybka-Ceglecka, VIII.2006

20

18.

19.

1. Miejscowość, gmina, województwo
M. IĘDZYGÓRZE
gm. Bystrzyca Kłodzka, pow. Kłodzki
woj. dolnośląskie

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)
KOŚCIÓŁ EWANGELICKI,
OBECNIE RZYMSKOKATOLICKI, POMOCNICZY
P.W. KRZYŻA ŚWIĘTEGO

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

Ilustracje.

21.

23.

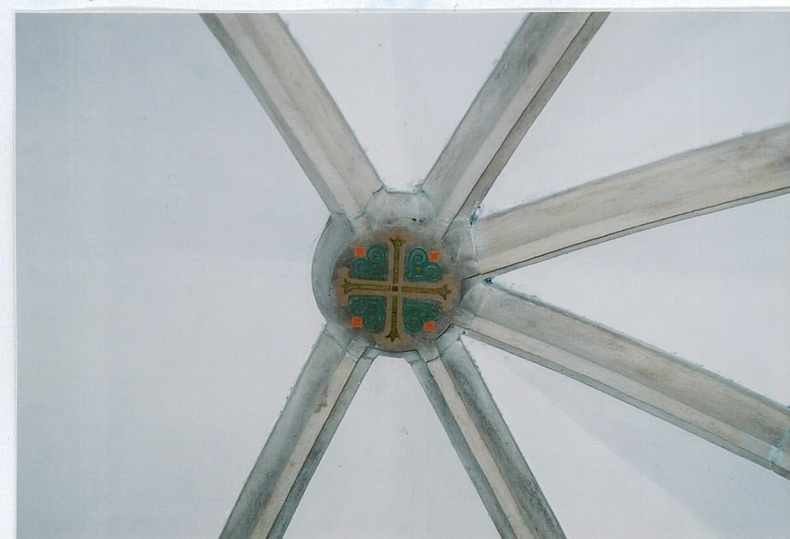

24.

22.

25.

26.

27.

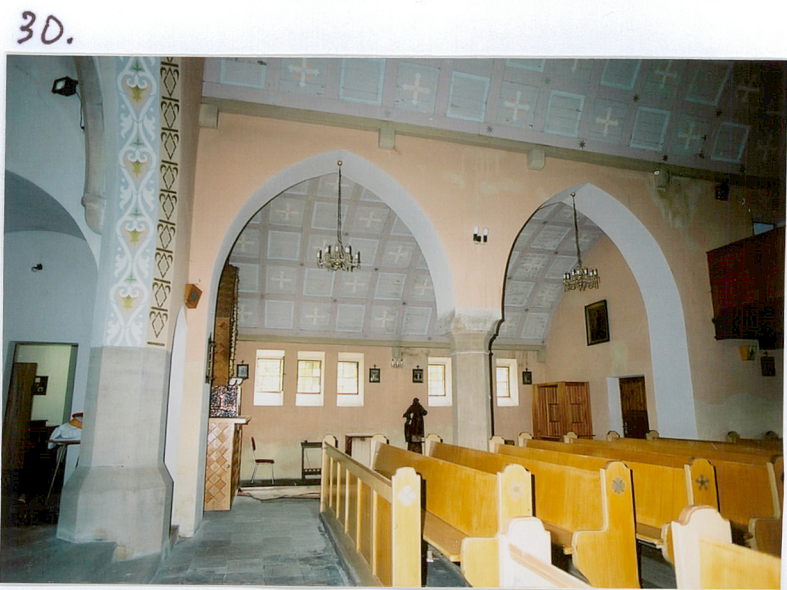
Wkładkę założyła I. Rybka-Ceglecka, VIII.2006

28.

29.

30.

1. Miejscowość, gmina, województwo
M. IĘDZYGÓRZE
gm. Bystrzyca Kłodzka, pow. Kłodzki
woj. dolnośląskie

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)
KOŚCIÓŁ EWANGELICKI,
OBECNIE RZYMSKOKATOLICKI, POMOCNICZY
P.W. KRZYŻA ŚWIĘTEGO

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

Ilustracje.

31.

32.

33.

34.

Wkładkę założyła I. Rybka-Ceglecka, VIII.2006

35.

36.

37.

38.

39.